

2022
expedícia
súčasného umenia

ZÁ- HR- DA

16. 9. – 1. 10. 2022

Prüger-Wallnerova záhrada, Nekrasovova 1, Bratislava

Umelci/gardeners

Richard Aradský (SK/HU)
Jana Bednárová (SK/IN)
Gabriela Birošová (SK)
Anton Čierny (SK)
Petra Čížková (CZ/SK)
Gábor Gyenes (SK/HU) a Lukáš Sobota (SK)
Martina Chudá (SK)
Petr Jambor (CZ), Jakub Němec (SK/CZ), Jakub Roček (CZ), Michal Žilinský (SK/CZ)
+ hosť Tomáš Moravanský (SK/CZ)
Daniel Kordík (SK/UK)
René Lazový (SK)
Ľudmila Machová (SK) a Michal Huba (SK)
Erika Szőke (SK/HU)
Marek Štuller (SK)

Kurátorky

Martina Ivičič a Marianna Brinzová

Vizuálna identita

Karel Bařina a Jakub Roček

PR

Dominika Bolgáčová

Záhrada je najkratšia cesta do prírody

DOM 2022 expedícia súčasného umenia – Záhrada je 8. ročník podujatia DOM predstavujúci najnovšiu tvorbu spolu až 19 autorov a autoriek, prevažne zo Slovenska a Čiech, ktorí v záhrade prezentujú dokopy 15 unikátnych diel. DOM je platforma vychádzajúca z nomádskeho konceptu dočasného osídľovania rôznych galerijných i negalerijných priestorov a miest. Podtitul expedícia súčasného umenia predstavuje metaforu objavovania súčasného umenia ako určitého výletu, a to aj vzhľadom na miesto podujatia. Tým sa tento rok po prvýkrát stal exteriér – biotop Prüger-Wallnerovej záhrady situovanej neďaleko Horského parku. Kurátorský výber diel reflektuje problematiku koexistencie človeka a prírody a predstavuje place-specific prístup k lokalite mestského lesoparku a záhrady. Snaží sa poukázať na potrebu citlivejšieho vnímania mestskej prírody, ktorá má významný podiel na stabilizácii mestského ekosystému. Jednotlivé umelecké intervencie do prostredia záhrady využívajú toto miesto na participáciu s divákom, ktorý sa stáva účastníkom komunitnej udalosti alebo náhodným participantom sociálno-kolaboratívneho happeningu. Záhrada a prirodzený pohyb jej návštevníkov môže utvárať nečakané situácie, kde v ideálnom prípade môže dôjsť ku kolektívnemu „zdieľaniu“ a distribúcii myšlienok. Voľnému priechodu a i inscenovaním týchto situácií DOM 2022 expedícia súčasného umenia nadväzuje na postupy avantgardných praktík a ich stieranie hraníc medzi umením a samotným životom. Výsledkom stretnutí v záhrade (nielen) so súčasným vizuálnym umením by malo byť uvedomovanie si a vnímanie mestskej prírody v kontexte hravého objavovania všedných, prehliadaných, ale i ne všedných miest, ktoré nás každodenne obklopujú.

DOM 2022 prezentuje umelecké intervencie v Prüger-Wallnerovej záhrade ako určitý edukačný nástroj, v rámci ktorého sa potenciálne dá pracovať s obyvateľmi mesta a návštevníkmi okolia najväčšieho lesoparku v Bratislave. Východiskom týchto snáh je uvažovanie o sociálnom obraze a sociálne orientovanom umení (ako ho popisuje aj teoretička Claire Bishop), ktoré uprednostňuje záujem o kolektívitu, spoluprácu, spoločenské udalosti či happeningy zapájajúce publikum. Neodmysliteľnou postavou a predchodcom sociálno-edukačného obratu je aj umelec Joseph Beuys, ktorého angažovanie sa v experimentálnej pedagogike zarezonovalo dejinami umenia. Beuys veril, že každý z nás sa môže tvorivo podieľať na pretváraní spoločnosti. V postpandemickej ére dostáva jeho vízia spoločnosti ako umeleckého diela ďalší rozmer. Ktokoľvek môže kdekoľvek zmeniť a formovať spoločnosť. Môžeme to spraviť napríklad obyčajnou kriedou na asfalt, vysadením novej hriadky rastlín alebo otvoreným dialógom mimo sociálnych sietí.

Téma a celkové zameranie podujatia DOM sa posledné ročníky profiluje smerom k environmentálnym témam. To zrkadlí snahu zorganizovať podujatie v exteriéri a pokúšať sa hľadať akýsi existenčný balans súvisiaci so spomienkou na pandemickú éru spojenú s izoláciou a obmedzeným pohybom. Hľadanie vyváženosti a harmónie nás môže nabádať aj k tomu, aby sme si prírodu/krajinu a voľný pohyb v nej viac vážili, pretože už nie sú také samozrejmé. DOM 2022 expedícia súčasného umenia – Záhrada sa snaží na tieto zámery upriamiť pozornosť prostredníctvom diel, ktorých väčšina je inštalovaná v exteriéri a treba ich objaviť. Niektoré práce boli do expozície Záhrada začlenené kurátorským výberom už existujúcich diel, ale väčšina z nich vznikla jedinečne a umelci ich vytvorili ako site a place specific artefakty. Tie reflektujú tému a priestor Prüger-Wallnerovej záhrady, pričom využívajú jej špecifiká i architektonické pozostatky (skleníky, domček, múry a podobne). Autori v rámci expozície v záhrade (v exteriéri a čiastočne i v interiéri) predstavujú pomerne široké spektrum médií, ako objekt, inštalácia, fotografia, zvuková intervencia, video, 3D animácia, environment atď. V rámci svojich výstupov riešia problematiky, akými sú vyčerpatelnosť prírodných zdrojov, ohrozené rastlinné druhy, prieskum biotopov, ich poškodenie i fatálnu devastáciu, vodu a sucho. Zaoberajú sa environmentálnou krízou a zmenou klímy, ambivalentným vzťahom človeka a krajiny/prírody, a tiež vzťahom rastlín, AI, technológií a človeka. Reflektujú mestské prostredie a nedostatok zelene, vnímajú záhradu ako pozitívny element – prírodný, ale na druhej strane i umelý konštrukt. Niektorí pracujú s princípmi nature art a so zohľadnením prírodných foriem v umení. Zaoberajú sa ľudskými aktivitami, ako ťažba a odlesňovanie v túžbe po bohatstve a moci. Komentujú problém komunikácie a vytrácanie sa medzi ľudských hodnôt, online – offline priestor a jeho úskalia, postapokalyptické vízie budúcnosti a eventuálny koniec globalizovaného sveta. Hľadajú alternatívne zdroje energie, mapujú terén, používajú prírodné materiály alebo recyklujú tie artificálne, vyrobené človekom.

Spolu devätnásť umelcov, z ktorých niektorí sa prezentujú jednotlivo, iní ako umelecké dvojice alebo väčšie kolektívy, vytvorilo v Prüger-Wallnerovej záhrade expozíciu tvorenú z pätnástich diel. Richard Aradský (SK/HU) predstavuje v záhrade animálne plastiky vychádzajúce z princípov nature art, v ktorom nejde o „vynájdenie“ diela, ale o jeho „nájdenie“ v prirodzených formách v rámci citlivého dotvárania objavených prírodnín v krajine. Čudesné objekty, ktoré evokujú podobu podmorských živočíchov cez deň splývajú s prostredím a v noci z neho, naopak, vystupujú. Jana Bednárova (SK/IN) do skleneného terária umiestneného v priestore pod torzom skleníka uzatvára maľby s pigmentmi, ktoré vznikli v indickej džungli. Tie

sa stávajú narážkou na prototyp suveníru, ktorý si človek-lovec-dobyvateľ-výskumník-turista prináša z exotického krajiny ako spomienku. Slová z machu autorskej - instantnej poézie - Gabriely Birošovej (SK) „zhmotnené“ na drevených lavičkách/minimalistických kvádroch Prüger-Wallnerovej záhrady pod názvom ŠACH – MACH reagujú poetickým, urgentným a zároveň výstižným spôsobom na súčasný stav klímy a jej premeny. Videá Antona Čierneho (SK) projektované vonku na štruktúrovaný pôvodný záhradný múr sú poetickými/symbolickými výpoveďami človeka pohybujúceho sa krajinou alebo skôr jej (zničeným) torzom. Zobrazované geografické miesta možno vnímať ako určitého referenta, ktorý hovorí o ľudských aktivitách, ako ťažba, túžba po bohatstve, odlesňovanie, narušenie alebo až zničenie prirodzeného biotopu. Petra Čížková (CZ/SK) pre podujatie DOM vytvorila unikátny prírodný/drevený objekt s implementovanou virtuálnou realitou, v ktorom na základe zadaných kľúčových slov spolužitia rastlín, technológie a človeka AI generuje fiktívne, až chimérické výjavy. Naznačuje tak nové otázky smerovania akcelerácie kapacity a schopnosti AI, ktorá sa môže vymknúť našej prirodzenej predstavivosti a kontrole. Spoločný projekt Gábora Gyenesa (SK/HU) a jeho študenta Lukáša Sobotu (SK) posúva náučné texty a existujúce informačné popisky o zvieratách a rastlinách, ktoré sa vyskytujú v Prügerke, do jemnej paródie na rozšírený technooptimizmus vyspelého inžinierstva. Spolu s autormi sa môžeme vydať náučným chodníkom s názvom Betónom k stabilnejšej budúcnosti! kritizujúcim zabetónované mestské prostredia a greenwashing. Martina Chudá (SK) prostredníctvom svojej inštalácie zo starých bytových schránok uvažuje o informačnej explózii, postkomunikácii (nielen) v online priestore a ochladení medziľudských vzťahov či už lokálnych, susedských, intimných alebo aj medzinárodných a globálnych. Dáva divákovi možnosť vyjadriť sa a vhadzovať rôzne odkazy v reakcii na jej heslá/pojmy/hodnoty, ktoré nesú pozitívne alebo negatívne konotácie. Kolektív autorov (CZ/SK) stojaci za intervenciou Piesky miktosveta 3.0 ironizuje nadobudnuté a nakoniec aj zničené ľudské kultúrne statky, ktoré však paradoxne ukazuje v dematerializovanej podobe virtuálnych objektov a simulácií. Zobrazuje víziu konca lokálneho i globálneho sveta. Autor René Lazový (SK) reflektuje klimatický stav planéty na základe priameho pozorovania vodnej hladiny, ktorá je akýmsi senzorom vytvárajúcim jej aktuálny premenlivý obraz. Zvuková intervencia Daniela Kordíka (SK/UK) znejúca uprostred mokrade metaforicky prinavracia tečúcu vodu späť do záhrady. Nejde však o zvukovú analógiu potoka, ale v prenesenom význame o jeho zvukové molekuly, ktoré odtekli v prúde rieky, aby sa historicky vliali do mora a oceánu. Site specific inštalácia osadená na trávinatej ploche je vytvorená zo sadrových objektov a je výsledkom tvorby autorskej dvojice Ľudmila Machová – Michal Huba (SK), ktorí o Prüger-Wallnerovej záhrade uvažujú z perspektívy geologického prieskumu lokality. Autori prepájajú zdanlivo odlišné médiá a vytvárajú akoby novú krajinnú vrstvu. Erika Szőke (SK/HU) celou svojou intervenciou pre DOM odkazuje na tému vyčerpatelnosti prírodných zdrojov

a na ohrozené druhy rastlín v rámci územia Slovenska. Pomocou energie generovanej zo samotného procesu kvasenia materských kváskov poháňa starý diaprojektor, ktorý premieta vybrané druhy rastlín. A napokon Marek Štuller (SK) v site specific diele umiestnenom medzi stromami v centre Prügerovej záhrady s názvom Nálada spotrebiteľov sa zlepšila materializuje hrozbu visiacu nad nami, ktorú sme si však zapríčinili my sami. Kritizuje našu neschopnosť a neochotu obmedziť spotrebu prírodných surovín a zdrojov. Expozícia diel v Prüger-Wallnerovej záhrade je doplnená ešte aj o participatívne workshopy a eventy, ktoré vedú niektorí vystavujúci umelci (Erika Szőke, Ľudmila Machová, Anton Čierny, Gábor Gyenes atď.) alebo ďalší prizvaní účastníci, ako napríklad medzinárodný kolektív RIBL (GE/CZ/CH). Ten sa orientuje na problematiku potravín, jedla, stolovania a nášmu vzťahu k nim. V rámci sprievodného víkendového programu (24. – 25. 9. 2022) v exteriéri pripraví taktiež zaujímavý environment a event, ktorý sa zaoberá semenami rastlín a ich migráciou.

DOM expedícia súčasného umenia sa aj tento rok, ktorý je organizačne už ôsmym, zaoberá prehodnocovaním vzťahu človeka, technológie a prírody v trvalo udržateľnej symbióze prostredníctvom vizuálneho umenia a jeho presahov, čím kontinuálne nadväzuje na predošlé ročníky podujatia a ich témy. Snaží sa o empatický prístup ku všetkým činiteľom, živočíchom, obyvateľom i navštevovateľom environmentu, ktorí majú rovnaké právo na existenciu, rovnako ako environment sám. Záhrada sa stala malým kúskom zeme, experimentom, kde sa môžeme pokúšať o princípy koexistencie, empatie a solidarity. Ona si však pritom dokáže žiť svojím vlastným životom ako i diela v nej dočasne alebo viac-menej natrvalo osadené. Diela, ktoré sú v neustálom procese premeny a zároveň späté s prírodou a jej rytmom. Azda raz princípy cyklu prírody a vzájomnej koexistencie pochopíme lepšie a bude možné ich viac implementovať aj v globálnom meradle, alebo ich len tak nenásilne nechať samovoľne plynúť. Z kúskov zeme pospájaných chaotickými cestičkami, ktoré vytvoril/vybrázdil/vtlačil do krajiny človek, možno raz vznikne jedna súvislá, aj keď už nie rajska záhrada. Ak už, samozrejme, nebude neskoro...

„Hľadať dobro a snažiť sa, aby na ňom záležalo. To je skutočná výzva pre umelcov. Nie jednoducho transformovať myšlienky do hmoty, ale docieľať, aby na týchto objavoch skutočne záležalo.“

(Suzanne Lacy, Mapping the Terrain: New Genre Public Art, 1995)

DOM expedícia súčasného umenia (predtým Festival súčasného umenia DOM) každoročne zhmotňuje myšlienku „diela otvoreného miesta“ v podobe skupinovej výstavy vizuálneho umenia so sprievodným programom k aktuálnej téme. DOM je etablovanou nomádskou platformou, ktorá hosťuje v rôznych alternatívnych priestoroch. Na predošlých siedmich ročníkoch (2015 – 2021) sa predstavilo viac ako 70 začínajúcich i etablovaných umelcov/umelkýň/umeleckých kolektívov, vystúpilo okolo 40 účinkujúcich, performerov/performeriek, hudobníkov/hudobníčok či hudobných skupín zo Slovenska a zahraničia.

www.festivaldom.com

Hlavní partneri: Fond na podporu umenia a Bratislava – Staré mesto

Spoluorganizátori: Prügerka – Staromestská záhrada, Biela noc, Flatgallery

Mediálni partneri: Bright, s. r. o., Strom Života – Časopis Stromáček, Jazdec/Revue súčasného umenia

Projekt podporil Fond na podporu umenia, grantová schéma Nadácie mesta Bratislavy a Starého mesta a KULT MINOR – fond na podporu kultúry národnostných menšín. Záštitu nad podujatím prevzal primátor mesta Bratislavy – Matúš Vallo.